

Ulla Bidstrup: *Traduire ou trahir*. Herning: Systeme, 1994

Traduire ou trahir henvender sig til franskstuderende på Handelshøjskolerne og Universiteterne. Ulla Bidstrups mål er at give de studerende en elementær indføring i oversættelsesproblematikken, for at de kan arbejde mere metodisk og blive mere bevidste om de valg, de foretager i en given situation. Bogen er skrevet i et beundringsværdig uprætentøst fransk. Selv vanskelig tilgængelige begreber og sammenhænge er beskrevet i et klart og letforståeligt sprog. Eksempelmaterialet, der er omfattende og varieret, er overvejende fransk og dansk.

Bogen er inddelt i 7 korte kapitler: 1. Qu'est-ce que la traduction? 2. Equivalence et fonction textuelle. 3. Méthodes de traduction. 4. Les procédés de traduction. 5. Exégèse lexicale, sens et signification. 6. La traduction des métaphores. 7. Traduction et cohérence textuelle.

Hvert kapitel efterfølges af fint udvalgte øvelser, der består af større tekststykker med vejledende spørgsmål, som giver de studerende mulighed for at afprøve deres forståelse af de begreber, som er blevet behandlet. Øvelserne er også nyttige i en undervisningssituation. Det gælder ikke mindst de øvelser, som lægger op til kommentarer og kritik af andres oversættelser.

I kap. 1 gør UB opmærksom på, at ord-til-ord oversættelse i mange tilfælde ikke er mulig, fordi der ikke mellem dansk og fransk er en parallel opbygning af ordforråd og ikke eksisterer en parallel syntaks. Ord-til-ord oversættelse frarådes også, fordi en oversættelse er en kommunikationssituation, og oversættelsen må derfor tage hensyn til den "situation", som et budskab er produceret i. Og med situation forstås både den "nære" kontekst (omgivende ord og sætninger) og den "fjerne" (den ydre virkelighed, som der refereres til). Kontekstens betydning gennemgås dog først senere.

I kap. 2 præsenteres de gammelkendte komponenter i kommunikationsanalysen, "afsender", "modtager" og "referent" og med navne som Katharina Reiß afstikkes den metodiske ramme for en fremstilling af de tre væsentligste tekstfunktioner og deres særkender. Dernæst gives et udmærket overblik over de forskellige tekstfunktions betydning for valg af oversættelse. UB undlader ikke at gøre opmærksom på det komplicerede forhold mellem tekstfunktion og teksttype. Ikke alene har kun ganske få teksttyper (eks. en annonce med direktiv funktion) overvejende én tekstfunktion, men også de fleste tekster består af en blanding af flere funktioner, som de studerende efter en grundig analyse af teksten må vurdere vigtigheden af i forhold til teksten i sin helhed. Når UB på den baggrund siger, at man sagtens kan "ofre" en metafor i en tekst, hvor den informative funktion dominerer, så er der selvfølgelig tale om en forenkling generalisering. Det kunne jo godt være, at metaforen ikke blot skal "pynte" på teksten, men at den skal gøre budskabet tydeligere.

Inden for oversættelsesteorien har hovedproblemet været: Skal oversættelse være så ordret som muligt, eller skal oversætteren formulere sin oversættelse så frit og naturligt som muligt? For at besvare ovennævnte spørgsmål støtter UB sig til Newmarks to oversættelsesmetoder, den semantiske og den kommunikative, som læseren får en kort, men god oversigt over i kap. 3. Forholdet mellem tekstfunktionerne og oversættelsesmetoderne belyses med nyttige iagttagelser, der er godt eksemplificeret.

I kap. 4 får vi en grundig gennemgang af de syv oversættelsesprocedurer, som er beskrevet hos Vinay og Darbelnet. Også her støtter UB sin fremstilling på gode eksempler. Hun understreger i forbindelse med de fakultative oversættelser, at oversætteren må træffe sit valg af specifikke sproglige udtryk og strukturer på baggrund af en analyse af teksten i sin helhed, dens formål, stil og tone, og af hvordan den oversatte tekst skal virke i den nye situation, over for den nye målgruppe osv.

Først i kap. 5 indføres de for oversættelse så centrale begreber som “sens”, “signification”, polysemi og betydningskomponenter. Man kan indvende, at UB ikke straks i de indledende kapitler understreger betydningen af konteksten for forståelsen af ord, sætninger og tekst. Fremstillingen sker også i en noget knap form, og vigtige begreber som ords forskellige betydningsfelter fra sprog til sprog er ikke behandlet. Til gengæld giver tekstuddraget af den danske oversættelse, sammenholdt med Jean Zieglers franske originaltekst et godt udgangspunkt for at kommentere, hvorvidt de semantiske træk i de understregede ord er bibeholdt, om nogle træk er gået tabt og nye føjet til, og hvorvidt oversættelsen er semantisk nøjagtig osv.

Kap. 6 omhandler oversættelse af metaforer. UB inddeler traditionen tro metaforerne efter deres grad af “originalitet”, fordi det er et vigtigt kriterium for valg af oversættelsesprocedurer. Hun giver en oversigt over de forskellige procedurer, som illustreres med gode eksempler.

I kap. 7 kommer UB ind på tekstens sammenhæng. På baggrund af en analyse af de Gaulles berømte tale fra 18. juni 1940 giver hun en glimrende fremstilling af tekstens tematiske, logiske og retoriske sammenhæng. Tekstens anaforiske relationer, den logiske sammenhæng, der i talen er eksplicit markeret ved hjælp af konnektorer, og de mange metaforer og stilfigurer, der skaber den retoriske sammenhæng, bliver grundigt beskrevet.

Når UB introducerer de studerende for så mange væsentlige begreber i oversættelsesteori på så få sider, så er der nødvendigvis flere af dem, der udsættes for en noget summarisk behandling. Derfor er det også godt, at UB efter hvert kapitel har anbragt en liste over teoretiske værker, som de studerende kan arbejde videre med, hvis de får lyst til at vide mere om et af hovedemnerne.

Alt i alt er bogen pædagogisk og overskuelig, og som en introducerende indføring i tekstanalysens og oversættelsesteoriens grundbegreber kan den varmt anbefales.

Kathrine Ravn Jørgensen